

منابع غیر نوشتاری

کارت ۱ فصل ۱

پرسش‌ها:

- ۱- منابع تاریخی از ظهور اسلام تا پایان عصر صفوی به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید.
- ۲- منابع غیرنوشتاری به چند دسته تقسیم می‌شود؟ نام ببرید.
- ۳- از منابع غیرنوشتاری، محوطه‌ها و بناهای تاریخی را با مثال شرح دهید.
- ۴- کدام آثار از مهم‌ترین منابع و مراجع پژوهش درباره گذشته‌های دور و نزدیک محسوب می‌شوند؟
- ۵- کدام دسته از آثار، برای مورخان منبع موثقی هستند؟ چرا؟
- ۶- کدام یک از آثار زیر کمک زیادی به شناخت فرهنگ، آداب و رسوم و سنت‌های اجتماعی و طبقات مختلف مردم در ادوار مختلف می‌کند؟
(آ) محوطه‌ها و بناهای تاریخی
(ب) آثار شفاهی

منابع غیر نوشتاری

کارت ۱
فصل ۱

پاسخ‌ها:

- ۱- دو دسته (۱) منابع غیرنوشتاری (۲) مراجع و منابع نوشتاری
- ۲- منابع غیرنوشتاری به سه دسته تقسیم می‌شود:
(آ) محوطه‌ها و بناهای تاریخی ب) ابزارها و وسایل دست‌ساختهٔ انسان پ) آثار شفاهی
- ۳- مکان‌های تاریخی مانند غار حرا، کوه احد و یا دشت چالدران که هر کدام به عنوان بستر وقوع یک رویداد تاریخی بوده‌اند و مورخان را از چگونگی اوضاع فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظامی دوران گذشته مطلع می‌کنند.
- ۴- کاخ‌ها، کاروان‌سراها، قلعه‌ها، مقبره‌ها، پل‌ها، کلیساها و مساجد و ...
- ۵- ابزارها و وسایل دست‌ساختهٔ انسان - زیرا این ابزارها چون توسط انسان ساخته شده‌اند گواه روشنی بر نوع فرهنگ و طرز تفکر و چگونگی عقاید و آداب و رسوم پیشینیان ما هستند.
- ۶- (ب) آثار شفاهی

مراجع و منابع نوشتاری کتاب‌های تاریخی

کارت ۲ فصل ۱

پرسش‌ها:

- ۱- از تنوع و تعدد فراوانی برخوردارند.
- ۲- تاریخ‌نگاری عمومی از چه زمانی آغاز و تا چه زمانی تداوم یافت؟ نویسندگان این دسته از آثار به چه موضوعاتی می‌پرداختند؟
- ۳- مهم‌ترین و مشهورترین تاریخ‌های عمومی را نام ببرید.
- ۴- انگیزه اصلی تاریخ‌نگاران محلی از نوشتن این‌گونه تاریخ‌ها چه بوده است و معروف‌ترین آثار آن را نام ببرید.
- ۵- جدول زیر را کامل کنید.

(آ)	تألیف اولیاء الله آملی
(ب)	مؤلف ناشناس
(پ)	در تاریخ و جغرافیای فارس

مراجع و منابع نوشتاری کتاب‌های تاریخی

کارت ۲
فصل ۱

پاسخ‌ها:

- ۱- مراجع و منابع مکتوب تاریخ اسلام و ایران دوران اسلامی.
- ۲- از قرن سوم هجری تا اواخر عصر قاجار تداوم یافت. تاریخ جهان را از آفرینش عالم آغاز می‌کردند و به شرح زندگی حضرت آدم و دیگر پیامبران می‌پرداختند.
- ۳- تاریخ طبری: محمدبن جریر طبری / تاریخ بلعمی: ابوعلی بلعمی / جامع‌التواریخ: خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی / روضة‌الصفاء: محمدبن خاوندشاه
- ۴- ثبت و ضبط رویدادهای تاریخی، بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی و نگارش زندگی‌نامه مفاخر و مشاهیر محلی. تاریخ سیستان - تاریخ رویان و فارس‌نامه ابن بلخی.
- ۵- (آ) تاریخ رویان، (ب) تاریخ سیستان، (پ) فارس‌نامه ابن بلخی

منابع نوشتاری
تاریخ‌های سلسله‌ای،
تک‌نگاری، منظوم

کارت ۳ فصل ۱

پرسش‌ها:

- ۱- تاریخ‌نگاران، تاریخ‌های سلسله‌ای را با چه هدفی نگارش می‌کردند؟
- ۲- تاریخ‌نگاری بعدها با تاریخ‌نگاری پیوستگی یافت.
- ۱) محلی - سلسله‌ای (۲) سلسله‌ای - محلی
- ۳) تک‌نگاری - محیطی (۴) تک‌نگاری - سلسله‌ای
- ۳- دو مورد از برجسته‌ترین آثار تاریخ‌های سلسله‌ای را نام ببرید.
- ۴- کدام نوع از تاریخ‌نگاری از دوره تیموریان به بعد مرسوم شد؟
- ۵- صحیح یا غلط بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.
(آ) از مشهورترین تک‌نگاری‌ها، کتاب فتوحات شاهی اثر ابن‌عربشاه است.
- (ب) ظفرنامه حمدالله مستوفی و شاه‌اسماعیل نامه قاسمی حسینی از نمونه‌های تاریخ‌های منظوم است.

منابع نوشتاری
تاریخ‌های سلسله‌ای،
تک‌نگاری، منظوم

کارت ۳
فصل ۱

پاسخ‌ها:

- ۱- فرمانروایان بزرگ و کوچک به منظور ثبت و ضبط رویدادهای دوران خود معمولاً افراد ادیب و دانشمند را تشویق و مأمور به تدوین این رویدادها می‌کردند.
- ۲- گزینه «۲» سلسله‌ای - محلی
- ۳- آ) التاجی فی اخبارالدولة الدیلمیه: ابواسحاق صابی
ب) تاریخ بیهقی: ابوالفضل بیهقی
- ۴- تک‌نگاری
- ۵- آ) نادرست، فتوحات شاهی از امینی هروی است
ب) درست

منابع نوشتاری
سفرنامه
نوشته‌های جغرافیایی

کارت ۴
فصل ۱

پرسش‌ها:

- ۱- در چه نوع از منابع نوشتاری، اطلاعاتی یافت می‌شود که در سایر منابع کم‌تر دیده شده است؟
- ۲- سفرنامه‌های افرادی مانند (ناصر خسرو - ابن بطوطه) در قرن پنجم هجری قمری و شاردن در عصر (قاجاریه - صفویه) حاوی اطلاعات مفیدی درباره تاریخ ایران هستند.
- ۳- کتاب‌های زیر در چه زمینه‌ای نوشته شده و اثر کیست؟
(آ) المسالک و الممالک
(ب) حدود العالم من المشرق الى المغرب
(پ) مُعْجَمُ الْبُلْدَان
- ۴- «مقدسی» و «ابن حوقل» به ترتیب، مؤلف چه کتاب‌هایی بوده‌اند؟

منابع نوشتاری
سفرنامه
نوشته‌های جغرافیایی

کارت ۴
فصل ۱

پاسخ‌ها:

- ۱- سفرنامه
- ۲- ناصر خسرو - صفویه
- ۳- آ) جغرافیا، ابن خردادبه
ب) جغرافیا، نویسنده‌ای ناشناس
پ) جغرافیا، یاقوت حموی
- ۴- صورة الارض، اثر ابن حوقل در قرن چهارم، احسنُ
التَّقسیم فی معرفة الاقالیم، اثر مقدسی در قرن چهارم

نوشتاری، ادبیات و متون ادبی،
سیاست‌نامه، سایر نوشته‌ها

کارت ۵
فصل ۱

پرسش‌ها:

- ۱- متون نظم و نثر ادبی، چرا گونه مهمی از منابع تاریخی محسوب می شوند؟
- ۲- چه کسانی در آثار خود به خوبی اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زمان خود را نقد کرده‌اند؟
- ۳- کتاب‌های سیاست‌نامه‌ای حاوی چه نوع موضوعاتی هستند؟
- ۴- یک نمونه از مشهورترین سیاست نامه‌ها و اندرزنامه‌ها را نام ببرید.
- ۵- چهار نمونه از منابع تاریخی را نام ببرید که حاوی اطلاعات مفید تاریخی هستند؟
- ۶- از ابن‌سعد کاتب واقدی و انساب‌الاشراف اثر است.

نوشتاری، ادبیات و متون ادبی،

سیاست‌نامه، سایر نوشته‌ها

کارت ۵

فصل ۱

پاسخ‌ها:

- ۱- زیرا اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و نیز عقاید دینی و فلسفی رایج در هر عصری کما بیش در شعر شاعران و نوشته‌های ادبی منثور نویسندگان آن عصر انعکاس می‌یابند.
- ۲- انوری، شاعر دوره سلجوقی در قصیده نامه اهل خراسان، سعدی در بوستان و گلستان و حافظ در دیوانش.
- ۳- حاوی موضوعاتی درباره شیوه کشورداری و مناسبات حکومت و مردم‌اند. موضوعاتی مانند چگونگی اداره کشور و تشکیلات و نهادهای اداری، اقتصادی، نظامی و فرهنگی.
- ۴- سیاست‌نامه: خواجه نظام‌الملک توسی، وزیر عصر سلجوقی - اندرزنامه: قابوس‌نامه نوشته عنصرالمعالی در قرن پنجم هجری.
- ۵- طبقات، انساب و فرهنگ‌نامه‌های زندگی‌نامه‌ای مانند الطبقات الکبری، انساب الاشراف - عیون الانباء فی طبقات الاطباء
- ۶- الطبقات الکبری - بلاذری

معیار سنجش اعتبار اعتبار نقد روایت کننده

کارت ۶ فصل ۱

پرسش‌ها:

- ۱- مورخان در مواجهه با یک گزارش تاریخی چه اقداماتی انجام می‌دهند؟
- ۲- نقد یک خبر تاریخی در چند مرحله انجام می‌شود؟ نام ببرید.
- ۳- در کدام مرحله سنجش اعتبار، مورخان موضوعاتی نظیر ویژگی‌های هویتی روایت کننده و گرایش فکری، مذهبی و سیاسی را مورد بررسی قرار می‌دهند؟
- ۴- مسعودی برای سنجش درستی یا نادرستی یک خبر چه اقدامی می‌کرده است؟
- ۵- چه نوع خبری ارزش و اعتبار بیشتری دارد؟
- ۶- از کارهای مورخان در نقد روایت کننده رعایت و است.

معیار سنجش اعتبار اعتبار نقد روایت کننده

کارت ۶ فصل ۱

پاسخها:

- ۱- آن را اعتبارسنجی می کنند و به اصطلاح به نقد آن می پردازند.
- ۲- در دو مرحله: (آ) سنجش اعتبار و نقد روایت کننده (ب) سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارشها و منابع تاریخی
- ۳- سنجش اعتبار و نقد روایت کننده
- ۴- برای این که خود شاهد وقوع رویدادی باشد به سفر می رفته و از نزدیک مکان رویدادها را مورد مطالعه قرار می داده است.
- ۵- خبری که راوی آن را به طور مستقیم مورد مشاهده قرار داده است.
- ۶- فاصله زمانی، مکانی بین راوی و خبر.

مطابقت عقلی و بررسی با سایر شواهد
مطابقت با نتایج تحقیقات باستان‌شناسی

کارت ۷ فصل ۱

پرسش‌ها:

- ۱- یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین معیارهای سنجش درستی یا نادرستی یک گزارش تاریخی، است.
 - (۱) بررسی مطابقت و یا عدم مطابقت آن با عقل
 - (۲) تطبیق با سایر منابع
 - (۳) استفاده از تحقیقات باستان‌شناسی
 - (۴) سنجش گزارش‌ها بر اساس زمان و مکان
- ۲- چه افرادی به استفاده از روش عقلی در مطابقت یک روایت تاریخی معتقد بودند؟
- ۳- برای مقایسه و تطبیق یک خبر با سایر منابع نظیر سفرنامه، دیوان اشعار، فتوت‌نامه و ... از چه روشی استفاده می‌کنند؟
- ۴- چگونه نتایج تحقیقات باستان‌شناسی به سنجش اعتبار تاریخی آثار کمک می‌کند؟

مطابقت عقلی و بررسی با سایر شواهد
مطابقت با نتایج تحقیقات باستان‌شناسی

کارت ۷ فصل ۱

پاسخها:

۱- گزینه «۱»

۲- یعقوبی، مقدسی، ابن مسکویه، بیهقی، ابن اسفندیار

۳- مقایسه و تطبیق با سایر منابع و شواهد

۴- نتایج تحقیقات علمی باستان‌شناسی بر روی محوطه‌ها،

بناها و آثار گوناگون تاریخی به مورخان کمک

می‌کند که اخبار و مندرجات کتاب‌های تاریخی را به

دقت ارزیابی کنند.

سنجش گزارش‌ها براساس زمان و مکان،
تکیه بر دستاورد تجربی، انسانی

کارت ۸ فصل ۱

پرسش‌ها:

۱- و دو رکن مهم رویدادهای تاریخی هستند.

۲- چه نوع روایتی فاقد اصالت و اعتبار کافی است؟

۳- امروزه از علوم تجربی و پیشرفت‌های این علم چگونه در اعتبارسنجی گزارش‌های تاریخی استفاده می‌شود؟

۴- مورخان چگونه از دستاوردهای سایر علوم انسانی در اعتبارسنجی منابع تاریخی بهره‌مند می‌شوند؟

۵- امروزه بهره‌برداری از دستاوردهای علوم انسانی نسبت به علوم تجربی در جهان رو به افزایش است.

غلط

صحیح

سنجش گزارش‌ها براساس زمان و مکان،
تکیه بر دستاورد تجربی، انسانی

کارت ۸
فصل ۱

پاسخ‌ها:

۱- زمان، مکان.

۲- خبر و روایتی که فاقد زمان و مکان دقیق و مشخص باشد، از اصالت و اعتبار کافی برخوردار نیست.

۳- امروزه پیشرفت‌های علوم تجربی، به ویژه علمی مانند شیمی، زیست‌شناسی، فیزیک و پزشکی و ابداع روش‌ها و ابزارهای مدرن، نقش بسزایی در تعیین اصالت و اعتبار اسناد و اخبار تاریخی ایفا می‌کنند.

۴- علمی مانند جامعه‌شناسی، خط‌شناسی، نسخه‌شناسی، مردم‌شناسی و ... دستاوردهای ارزشمندی را در اختیار مورخان قرار می‌دهند.

۵- غلط؛ بهره‌برداری از دستاوردهای مطالعات بین رشته‌ای در جهان رو به افزایش است.

انواع روش‌های تاریخ نگاری

کارت ۹ فصل ۱

پرسش‌ها:

- ۱- تاریخ‌نگاری روایی به چه نوع تاریخ‌نگاری گفته می‌شود؟
- ۲- ویژگی مهم تاریخ‌نگاری در چه چیزی بود؟
- ۳- تاریخ‌نگاری روایی در آغاز برای به کار گرفته می‌شد و از برجسته‌ترین چهره‌های تاریخ‌نگاری روایی است.
- ۴- جدول زیر را کامل کنید.

نویسنده	تاریخ‌نگاری
اخبار الطوال، دینوری	(آ)
فتوح البلدان، بلاذری	(ب)
(پ)	تاریخ‌نگاری تحلیلی

- ۵- تاریخ‌نگاری تحلیلی را شرح دهید. برجسته‌ترین آثار تألیف شده در این شیوه را نام ببرید.
- ۶- مورخان در دوران اسلامی گزارش‌ها و آثار خود را چگونه ارائه می‌دادند؟

انواع روش‌های تاریخ نگاری

کارت ۹
فصل ۱

پاسخها:

- ۱- مورخ روایت‌های مختلف و متعدد را دربارهٔ یک موضوع واحد با ذکر اسناد ذکر می‌کند.
- ۲- در این بود که تاریخ‌نگاران هیچ دخل و تصرفی در روایت‌ها نمی‌کردند و عیناً آن را ذکر می‌کردند.
- ۳- ثبت و ضبط سخنان و سیرهٔ پیامبر و صحابهٔ ایشان - محمد بن جریر طبری
- ۴- آ) تاریخ‌نگاری ترکیبی
ب) تاریخ‌نگاری ترکیبی
پ) تاریخ بی‌هقی (یا مروج‌الذهب مسعودی)
- ۵- بررسی موشکافانهٔ تمام اخبار و روایت مربوط به یک رویداد و تحلیل و تفسیر علل، آثار و پیامدهای آن واقعه. تجارب الامم ابوعلی مسکویه.
- ۶- به دو روش - سال شماری و موضوعی تنظیم و ارائه می‌کردند.